

"Ve kezâ, insanın vücudunda birkaç daire vardır. Çünkü hem nebatîdir, hem hayvanîdir, hem insanîdir, hem îmânî..." Devamıyla izah eder misiniz?

"Ve keza insanın vücudunda birkaç daire vardır. Çünkü hem **nebatîdir** hem **hayvanîdir** hem **insanîdir** hem **imanî**. Tezkiye muamelesi bazen tabaka-i imaniyede olur. Sonra tabaka-i nebatiyeye iner. Bazen de yirmi dört saat zarfında her dört tabakada muamele vaki olur. İnsanı hata ve galata atan, bu dört tabakadaki farkı riayet etmemektir. **خُلِقْنَا مَا فِى الْأَرْضِ مِجْمَعًا** ya istinaden insanîyetin mide-i hayvaniye ve nebatiyeye münhasır olduğunun zannıyla galat ediyor. Sonra bütün gayelerin nefsinde ait olduğunun hasrıyla galat ediyor."

"Sonra her şeyin kıymeti, menfaati nisbetinde olduğunun takdiriyle galat ediyor. Hattâ Zühre yıldızını kokulu bir zühreye mukabil almaz. Çünkü kendisine menfaati dokunmuyor."⁽¹⁾

"Ve kezâ, insanın vücudunda birkaç daire vardır. Çünkü hem nebatîdir, hem hayvanîdir, hem insanîdir, hem îmânî."

İnsanın varlığında dört ayrı daire bulunuyor.

İnsanın nebatî ciheti, yani bitkilerle ortak yönü, ana rahmine bir tohum gibi atılıp, o âlemde büyüüp dünyaya gelmesi, dünyada da büyümesini sürdürmesidir.

Hayvanî ciheti, yemesi, içmesi, görmesi, işitmesi, yürümesi ve çoğalması gibi hayvanlarla ortak yönleridir.

İnsanî ciheti ise, akıl sahibi olması, delillerden hükümler çıkarması, mazi ve müstakbeli bilmesi gibi düşünceye dayanan fonksiyonlarıdır. Bu akli yerinde kullanarak kendisini ve bütün âlemleri yaratan Rabbine iman etmesi ise onun **imanî cihetidir**.

Tezkiye; temize çıkarma, temizleme, aklama manasına geliyor. Bu temizleme muamelesi insandaki dört dairenin her biri için ayrı bir şekilde icra edilir.

İmanın tezkiyesi; kalbin batıl inançlardan temizlenmesi, iman hakikatlerine Kur'anın bildirdiği, Allah Resulünün (asm.) öğrettiği şekilde iman edilmesiyle olur.

Bunu **salih amel** takip eder. Salih amel işleyen bir mümin, amel âlemini gûnahtan ve isyandan uzak tutmakla tezkiye etmiş olur.

Bir önemli faktör de güzel ahlâktır. Güzel ahlâk sahibi olan bir mümin, ahlâk dünyasını kin, haset, kibir, suizan gibi kötülüklerden temizlemiş olur.

İnsanî cihetin temizlenmesi, insan aklının yanlış düşüncelerden, hatalı fikirlerden uzak tutulması demektir.

Hayvanî cihetin temizliği, insanın hayvanlarla müşterek olduğu yeme, içme, görme, işitme gibi özelliklerini insanca kullanması ve onlara iman şuuruyla yön vermesi demektir.

Nebatiyet ciheti ise, insanın helal rızıklarla beslenmesiyle tezkiye edilmiş olur.

Bu son cihet bazı büyük zatlara göre işin temelidir. Bu zatlar, insan helal rızıkla beslenmedikçe, diğer üç cihetin istikamet üzere bulunmasının çok zor olduğunu söylerler.

Konunun devamında geçen, **“İnsaniyetin mide-i hayvaniye ve nebatiyeye münhasır olduğu”, “bütün gayelerin nefesine ait olduğu”** ve **“her şeyin kıymeti, menfaati nisbetinde olduğu”** gibi düşünceler hep, insanîyet cihetinin esası olan aklın, yanlış kullanılmasıyla ortaya çıkarlar.

Nebatî Tabaka: İnsanın ceset ve cismi, bir bitki gibi ya da bir ağaç gibidir. Nasıl ağacı ayakta tutan sert azaları varsa, insan bedenini de ayakta tutan kemikleri vardır. Nasıl ağaç mineral ve kimyasallarla beslenip boy atıyor ise, aynı şekilde insanın cismi de vitamin ve gıdalar ile beslenip büyüyor ve buna benzer bir çok özellik ile insanın cismi ile nebatat arasında münasebetler vardır.

İşte insanın günlük olarak bu nebati ihtiyaçları karşılması için, nebati hallere girmesine nebati tabaka deniyor. Ama sürekli değildir. İnsanın sınırları, damarları, dokunma duygusu gibi hissiyatları hep nebati kısma girer.

Hayvani Tabaka: İnsanın hayvanlar ile müşterek halleri ve ihtiyaçları vardır. İnsanın **acıması, susması, şehveti ve üremesi** tamamen hayvani gereksinimlerdir. Bu noktadan insan, hayvani daireyi de kuşatıp içine alır. İnsanın günlük yemek içmek ve sair ihtiyaçlarını temin etmesi, hayvani dairenin işlerini görmek demektir. Tabiri caiz ise; o ihtiyaçları karşılama anında insanda hayvanilik hükmediyor.

İnsani Tabaka: İnsanın bitki ve hayvanlardan farklı olarak, insanın sahip olduğu insani ihtiyaç ve özellikleridir. Mesela **düşünmek, konuşmak, sevmek, acımak, gelişmek, üretmek** bunlara örnek olarak verilebilir. İnsan bu vasıfları ile mahlukat içinde en mümtaz bir konumdadır. İnsanın günlük yaşamında en çok içinde bulunduğu tabaka bu tabakadır.

İmani Tabaka: İnsanın Allah'a olan kulluk tabakasıdır. İnsan bu tabakada iman ve ibadet vasıtası ile diğer bütün tabakaların üstünde bir mevkidedir. Alemi alabildiğine geniştir. Genişlik noktasından sırası ile nebati tabaka en dar dairedir, imani tabaka ise geniş tabakadır. İnsan bu tabakada ne kadar terakki ve tekemmül ederse, o nispette inbisat edip genişler.

İşte insan, bir gün içerisinde bu tabakalar arasında gelip gider. Uyurken bitki tabakasından, yemek yerken hayvani tabakada, düşünüp çalışırken insani tabakada, namaz kılarken imani tabakada dolaşır. Bunların hepsi bir gün içinde gerçekleşir.

İşte insan bu tabakalar arasında dolaşırken, her tabakanın gereğini ifa etmek ile mükelleftir. Bir tabaka, bir tabakanın ifasını engellememelidir. İnsan bu tabakaları dolaşırken, birisine takılıp diğerlerini ihmal ederse, bu, galat ve yanılma olur.

İnsan fitratı çok geniş ve her şeyi mizana çekecek bir özelliğe sahip olmasından, kainatta yaratılmış her şeyi anlayacak ve tartacak cihazlarla donatılmıştır. İnsan, mahiyet olarak bütün mahlukatı temsil edecek vasıflara sahiptir. İnsandaki nebati daire, bitkileri temsil eder ve onların temel özellikleri insanda da vardır.

Mesela, insandaki büyüme kanunları bitkileri temsil eder. İnsandaki yemek, içmek ve nikah gibi ihtiyaçlar hayvanat dairesini temsil eder. İnsanın **şuur, vicdan ve kalp** gibi hissiyatları diğer mahlukattan ayıran, kendine has bir dairedir. Yani insani dairedir. İman ve ibadet ise melekleri temsil eden bir yönüdür.

İnsan, âdeta bütün mahlukatın bir özeti, bir karışımı gibi mükemmel bir mahiyete sahiptir. İnsan bu daireler vasıtası ile kainatta her şeyi hem temsil eder, hem de o dairedeki mana ve tecellileri tartıp mizana çeker ve külli bir kulluk vazifesini omzuna alarak kainatın halifesi olduğunu ispat eder.

Yalnız, insan, bazen bu daireleri bir biri ile karıştırıp hata ediyor, ya da bir daireye hapis olup her şeyi o dairenin ölçüleri ile tartmaya kalkıyor ve diğer dairenin gereklerini yapmıyor, hataya düşüyor.

Üstat, bu manaya paragrafın sonunda şöyle işaret ediyor:

“Sonra bütün gayelerin nefesine ait olduğunun hasriyle galat ediyor. Sonra, her şeyin kıymeti, menfaati nisbetinde olduğunun takdiriyle galat ediyor. Hattâ Zühre yıldızını kokulu bir zühreye mukabil almaz. Çünkü kendisine menfaati dokunmuyor.”

(1) bk. [Mesnevi-i Nuriye, Onuncu Risale.](#)